

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Reginonis Abbatis Prumiensis Libri Duo De Ecclesiasticis Disciplinis & religione Christiana

Regino <Prumiensis>

Parisiis, 1671

Stephani Baluzii Tutelensis Præfatio Ad Lectorem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14622

STEPHANI BALUZII

TUTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

I. **Q**UANTI æstimandæ sint lucubrations Rhabani Mauri Abbatis Fuldensis & Archiepiscopi Moguntini, quantam curam ac diligentiam adhibuerint omnium seculorum eruditi homines ut eas habere possent, vel hinc colligi facilè potest quòd varia earum exemplaria vetera & recentia reperiuntur in plurimis Galliæ, Germaniæ, Italiæ, Britanniæ, & Hispaniæ bibliothecis. Quin & Riculfus Episcopus Helenensis, qui regnante Karolo Simplicee eam cathedram tenuit, inter libros quos Ecclesiæ suæ testamento reliquit, etiam *Librum Rabanum unum* se legare ait. Pœnitentiale autem ejus tanti fecit vir celeberrimus & eruditissimus Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis ut non dubitaverit illud recudere in sua pœnitentialium librorum collectione, præfatus non satis hæctenus cognitum fuisse quan-

tum in hoc genere excelleret. Hoc opus composuit Rhabanus jussu Otgarij Archiepiscopi Moguntini, ut ipse testatur in epistola ad eum scripta. Meminit istius libri & Rudolfus monachus in vita Rhabani. *Scriptit quoque libellum unum, inquit, ad Otgarium Archiepiscopum; in quo primum de pœnitentia legitima & spe indulgentia, deinde diversa capitula de canonibus diversorum Conciliorum subjunxit ad corrigenda hominum vitia & instituta Christianæ religionis roboranda.* De tempore porrò quo lucubrationem illam confecit non est difficile pronuntiare. Nam cùm in capite decimo quinto loquatur de calamitosissimo illo ac detestabili prælio, ut Joannis VIII. verbo utamur, quod inter filios Ludovici Pij commissum est & summa contentione pugnatum, tot præterea cædibus insignium ac nobilissimorum hominum nobilitatum, dubitandum non est quin hic liber pœnitentialis editus à Rhabano sit haud ita multò post pugnam Fontiniacensem, quæ pugnata est in pago Autissiodorensi anno DCCCXLI. VII. Kalend. Julij.

II. Existimabat Georgius Colvenerius, qui Rhabani opera in unum collegit, Pœnitentiale istud ad Otgarium esse veluti justum quoddam compendium ceterarum Rhabani lucubrationum de hoc argumento, adeoque etiam posteriorem locum obtinere debere post librum canonum pœnitentialium ad Heribaldum. In quo illud falsum fuisse manifestum est. Constat enim Rhabanum de hoc argumento scripsisse ad Heribaldum decem circiter annis post editum librum pœnitentialem Otgario inscriptum. Præterea certum est quæstiones illas canonum pœnitentialium

lium ad Heribaldum, ut habet inscriptio in editione Colvenerij, non esse Rhabani opus, sed Halitgarij Episcopi Cameracensis, illos nimirum libros quos de vitiis & virtutibus scripsit ad Ebbonem Archiepiscopum Remensem, qui in lucem editi sunt à clarissimo viro Henrico Canisio in tomo quinto lectionis antiquæ. Atque id, cum manifestum statim unicuique esse possit vel ex tenuissima comparatione editionum quæ extant apud Canisium & inter opera Rhabani, non indiget ampliori probatione. Sequuntur deinde apud Rhabanum libri tres de vitiis & virtutibus, eidem Rhabano heic tributi. Verùm illi sunt etiam Halitgarij, saltem duo priores. Nam cum tertius non extet in editione Canisij neque in veteri codice M S. monasterij Corbeiensis, & sit verbosior quàm pro more Halitgarij, cum præterea rerum de quibus illic agitur nullam mentionem in præfatione sua ad Ebbonem faciat Halitgarius, facilè adducor ut credam additum illum fuisse prioribus à quodam recentiore, Rhabano porro omnes fortean tributos ex conjectura, quia videbant illum nonnulla de hoc argumento scripsisse. Cùm autem res ita se haberet, eaque lucubratio in veteribus membranis ex quibus aut Pamelius aut Colvenerius sua descripserunt non extaret eo recto ordine quem exhibet editio Canisij, sed perverso, fieri potuit ut eam ob causam Colvenerius non animadverteret hos libros & quæstiones canonum pœnitentialium non esse Rhabani. Conjecturam sanè ejus de præfatione ad Heribaldum, quæ sumpta est ex præfatione Halitgarij, vanam esse necesse est cùm se semel veritas patefecit, præsertim cùm genuinam

Rhabani epistolam ad Heribaldum habeamus beneficio viri clarissimi Petri Stevartij ex veteri codice M S. monasterij Vveingartensis. Atque ita sanè mecum sensisset Colvenerius, si cognita illi fuisset ista Rhabani lucubratio, quæ diu tamen antè edita à Stevartio fuerat quàm Colvenerius in publicum emitteret collectionem suam Rhabanicorum operum. Sed ista sinamus. Res enim postulat ut fidem nostram liberemus ostendendo epistolam ad Heribaldum multò posteriorem esse libro pœnitentiali ad Otgarium missò.

III. Igitur Rhabanus Abbas Fuldensis librum pœnitentialem composuit jussu & hortatu Otgarij Archiepiscopi Moguntini. Eo deinde mortuo anno D C C C X L V I I. Rhabanus in hac sede collocatus est. Erat magna hominis fama & existimatio per omnes Francici nominis nationes, & hac tanta celebritate famæ etiam absentibus & à cœlo Germanico remotis notus erat. Itaque eum ex omnibus provinciis, quemadmodum ipse docet in epistola ad Bonosum de magorum præstigiis, & testatur etiam Rudolfus in vita ejus, plerique consulebant, etiam Episcopi, ut ex eo discerent quæ illis aut obscura erant aut ignota. Unus eorum qui consultationes ad eum suas miserunt fuit Heribaldus Episcopus Autifiodorensis, vir magni per eas tempestates nominis, & qui summum dignitatis gradum obtinebat in palatio Karoli Calvi Francorum Regis. Excitata erat per illas tempestates gravis & ingens controversia de Clericis ab Ebbone Remensi Archiepiscopo ordinatis postquam iste in synodo apud Theodonis villam habita anno

DCCCXXXV. canonicè iudicatus ac depositus æquissimo iudicio fuerat ob infamem perduellionem adversùs Ludovicum Pium Principem ac patronum suum optimum. Nam tamenetsi postea, Lotharij Imperatoris favore fultus, sedem suam recepisset in alia synodo, multoque tempore post iudicium istius synodi ministerium episcopale in Ecclesia Remensi executus esset consentientibus Episcopis suffraganeis Ecclesiæ Remensis, Hincmarus Remensis tum Archiepiscopus contendebat illum non fuisse restitutum canonicè, & *sine ulla regulari restitutione ministerium episcopale, quo se privaverat, contra sacros canones usurpasse.* Unde colligebat nullas ipso jure esse ordinationes Clericorum ab eo postea patratas, etiam illas quas in provincia Moguntina peregerat postquam cum consensu Gregorij IV. & Ludovici Germaniæ Regis ad vacantem sedem Hildesheimensem transiit. Divisis itaque ob eam contentionem animis, Heribaldus ad Rhabanum de ea re scripsit, sententiam ejus exquirens; simulque & nonnulla alia capitula adjecit interrogationi suæ, data occasione.

IV. Necessarium porrò est responsoriam istam à Rhabano ad Heribaldum missam esse anno DCCCLIII. cùm scripta sit post mortem Ebbonis & cùm jam Eigil Abbas erat monasterij Prumiensis. De Ebbone testatur Hincmarus in epistola XXVII. illum obiisse anno DCCCLI. XII. Kalend. Aprilis. Eigilem verò factum fuisse Abbatem Prumiensem anno DCCCLIII. jam observatum est in Notis ad Lupum Ferrariensem. Unde certò colligitur epistolam istam Rhabani scriptam esse anno DCCCLIII. uti

dicebamus. Præterea valde probabile est Rhabanum ab Heribaldo super ea re consultum fuisse eo tempore quo maximè incaluerat concertatio illa de Clericis ab Ebbone ordinatis. Non aliàs autem, vivis Rhabano & Heribaldo, ea contentio ferventior fuit quàm tempore synodi quæ apud Sueffionensem urbem habita est anno DCCCCLIII. ut patet ex variis illorum temporum monumentis. Unde manifestè colligitur hanc epistolam decem circiter annis posteriorem esse libro pœnitentiali ad Otgarium misso.

V. Epistolam vocavi hoc opusculum, non Pœnitentiale, Rhabani auctoritate ductus, tum etiam Reginonis Abbatis Prumiensis, Ivonis Episcopi Carnotensis, & Gratiani. Scio Petrum Stevartium, cui debemus primam epistolæ istius editionem, illi titulum fecisse PŒNITENTIALE RHABANI, tum in fronte operis ista posuisse ad firmandam opinionem suam: *Incipit liber pœnitentialis ex canonicis constitutionibus ab Rhabano venerabili Archiepiscopo compendiosè destoratus.* Verùm titulus iste non est Rhabani, sed studiosi cujuscpiam qui post Rhabanum vixit. Putabat enim ille, quisquis is tandem fuit, non alio titulo donandum esse hunc librum quàm pœnitentialis, quòd tractet ut plurimùm de variis hominum peccatis & eorum remediis. Aliter tamen res habet. Nam præterquam quòd illic nonnulla habentur quæ non pertinent ad hanc materiam, Rhabanus ipse in præfatione ad Heribaldum ita scribit: *Ego autem ea quæ in sacris canonibus inde explicita reperi, in presenti epistola inserere non tardavi.* Deinde Regino Prumiensis, qui frequenter utitur auctoritate istius opusculi,

semper vocat epistolam, nunquam librum. Denique apud Ivonem & Gratianum, uti mox dicturi sumus, locus quidam, qui extat in hoc opusculo, refertur ex epistola Rhabani Archiepiscopi ad Heribaldum. In capita tamen divisam esse antiquitus, ac si libellus esset, & eo quidem prorsus ordine quem exhibet editio Stevartij, hinc manifestum est quòd Regino libro II. cap. c c x l i i. afferens locum quendam ex epistola illa, accepisse se ait *ex epistola Rabani cap. xxix.* quod respondet divisioni capitum quam exhibet editio Stevartij. Præterea Ivo Carnotensis parte VI. Decreti cap. c c c c. referens alium locum ex eodem opusculo, *ex epistola Rabani Archiepiscopi ad Heribaldum cap. x.* describere se profertur; uti re vera quæ heic apud Ivonem leguntur, extant omnino in capite decimo epistolæ istius Rhabanicæ.

VI. Constat itaque, etiam veterum scriptorum testimonio, caput illud decimum verè Rhabani esse, non verò Concilij cujuscumque decretum. Et tamen Burchardus Vormatiensis Episcopus, qui centum circiter & quinquaginta annis post Rhabanum scribebat, hunc ipsum locum referens lib. x i x. cap. c l. *ex Concilio Hilerdensi cap. x.* accepisse se confirmat, hinc deceptus quòd caput decimum epistolæ Rhabani statim sequatur post relatum à Rhabano secundum canonem Ilerdensis synodi, ad quam propterea pertinere etiam putavit quæ postea sequebantur. Ita nihilominus Burchardi hallucinatio in errorem impulit Ivonem Episcopum Carnotensem. Hic enim describens, uti diximus, in Decreto suo caput illud de quo in præsentiarum agimus,

cùm animadverteret illud à Burchardo repeti ex Concilio Ilerdensi, ne quid à se prætermisum esse videretur, post verba illa *ad Heribaldum*, quæ nos suprâ retulimus, addidit *ex Concilio Ilerdensi*. Secutus est deinde incertus sed vetus canonum ac decretorum collector, qui collectionem suam adornavit ipsissimo Ivonis aëvo, pleraque ab eo accipiens. Is ergo idem caput decimum referens, hæc in titulo posuit, ex Ivone, ut apparet, descripta: *De his qui post ordinationem vel antè crimina commiserunt. Ex epistola Rhabani Archiepiscopi ad Heribaldum, ex Concilio Ilerdensi, cap. x.* Ea collectio extat M S. in bibliotheca regia.

VII. Hallucinatus iterum est Burchardus, ut solet, in altero epistolæ istius capite, in trigésimo nimirum. Primùm, caput illud esse unius hominis orationem vel legendo quivis deprehendere facillè potest; & præterea Regino disertè illud tribuit epistolæ Rhabani ad Heribaldum. ut dubitari non debeat quin sit legitimus ac genuinus Rhabani fœtus. Verùm quia in initio capitis *xxviii.* hic noster agens de his qui uxorem simul & concubinam habent, responsionem suam petiit ex canone *xvii.* Concilij Toletani primi, quem describit, putavit Burchardus ex eodem Concilio Toletano descripta esse ea quæ deinceps apud Rhabanum leguntur in capitibus *xxix.* & *xxx.* istius epistolæ.

VIII. Quæ dicta hæctenus de Burchardo sunt, ea inconsiderantiæ negligentiaque ejus imputari ac tribui possunt. An verò simplicitati ejus potiùs quàm malæ fidei adscribenda sint quæ sequuntur, nec satis scio, nec, si sciam, dicere

ausum. Prompserat Rhabanus in capite quarto istius epistolæ sententiam suam de his qui homicidia perpetrant in bello publico, an agenda eis pœnitentia sit. Descripsit autem se ipse ex capite decimo quinto libri pœnitentialis ad Otgarium, ubi Antonius Augustinus rectè adnotavit Rhabani verba esse. Quid heic fecit Burchardus? Aliò transtulit argumentum; & satius haud dubiè ac nobilius putans ista laudari ex Concilio quopiam quàm ex scriptiuncula privati hominis, mutatis prioribus lineis Rhabanicæ orationis, accepisse se ista ait *ex Concilio Moguntino cap. II.* Quod rursus fraudi fuit Ivoni Carnotensi; qui parte x. cap. c l i i. referens istud ipsum caput, prout editum est apud Burchardum, *ex Concilio Maguntensi cap. I I.* sumptum fuisse scribit.

I X. Nota est omnibus controversia quæ Karoli magni ætatè commovit Ecclesiam Gallicanam & Germanicam, quid faciendum sit de Presbyteris criminosis qui nec sponte confessi sunt nec ab aliis convicti. Recruduit illa controversia sub imperio Ludovici Pij & filiorum ejus, ut testatur Hincmarus Remensis Archiepiscopus in epistola x l v i i. & x l v i i i. Non putavit itaque Rhabanus transeundam esse hanc causam silentio, cùm ea adhuc turbaret Ecclesiam. Ac primùm quidem de ea re scripsit ad Otgarium Moguntinum, deinde verò ad Heribaldum Autistodorensem, eadem verba repetens in capite decimo epistolæ ad istum scriptæ quibus usus erat in capite primo libri pœnitentialis ad Otgarium. Dubitandum itaque non est, post tot testimonia, quin Rhabani verba sint. Burchardus tamen li b. x i x. cap. c l i. & qui eum describere

folet Ivo Carnotensis parte xv. cap. clx. illa tribuunt Concilio Toletano, ubi neque extant neque extare possunt.

X. Agit deinde Rhabanus in capite vigesimo de incestis spiritualibus, sic ut constet scriptiōnem esse privati hominis. Sanè Regino locum illum refert *ex epistola Rabani ad Heribaldum Episcopum Autisiodorensē*. Burchardus tamen non ex Rhabano accepisse se ait, neque ex Reginone, tamenetsi ex isto descripsisse videatur, sed primam partem capitis quod est cxcvi. in libro secundo Reginonis, in duas partes secans, tum quædam interserens, primam partem, nimirum verba Rhabani, accepisse se pronuntiat *ex Concilio Moguntino in claustrō sancti Albini habito prasente Ludovico Imperatore cap. x.* posteriorem verò, quam ex Concilio isto Moguntino Rhabanus laudavit, idem Burchardus refert *ex Concilio Triburiensi cap. viii.* ubi non extat. Effecit itaque auctoritas Burchardi ut Ivo Carnotensis parte ix. cap. lxxxi. tum etiam auctor vetustæ collectionis canonum MS. in bibliotheca regia partem primam istius loci Rhabanici, quam describunt ut est interpolata à Burchardo, se accepisse profiteantur *ex Concilio Maguntiensī cap. x. in claustrō sancti Albini habito prasente Ludovico Imperatore*. Denique Burchardus aliam partem istius capitis, nimirum eam quæ composita est ex dialogis sancti Gregorij, ex Reginone, qui locum istum Rhabani in epitomen redegit, referens, non ex Reginone tamen accepisse se ait, neque ex epistola Rhabani ad Heribaldum, ut fecerat Regino, *sed ex Concilio Moguntino cap. v.* Burchardum secutus

Ivo Carnotensis parte IX. cap. LXXXIV. eundem locum describens prout apud Reginonem & Burchardum editus est, ista in titulo posuit:
Ex Concilio Maguntensi cap. v.

XI. Sequitur caput XXIX. in quo agitur de impotentia maritorum coeundi cum uxoribus. quod re vera Rhabani est, ut ingenuè agnoscit Regino. Burchardus tamen illud tribuit sancto Gregorio in epistola ad Joannem Ravennatem Episcopum. Non extat autem apud sanctum Gregorium; neque certè apud eum extare potest, cum compositum sit ex capite LV. libri sexti Capitularium. Qui verò alibi Burchardum errantem secutus est Ivo Carnotensis, in hoc quoque loco falli se passus est. Illum quippe referens parte VIII. cap. CLXXVIII. *ex epistola Gregorij ad Joannem Ravennatem Episcopum* accepisse se ait, etiam titulum ex Burchardo verbum è verbo accipiens.

XII. Gravissima sunt ista peccata. Sed hæc adeo sueta & familiaria sunt Vormatiensi Episcopo ut si cuncta illius sphalmata, singulos errores exagitare velim, dies me tempusque deficiat. Sed præterquam quòd reverentiæ viri tribuendum puto ut nomini famæque ejus parcatur, hujus loci non est eam curam suscipere. Satis fuerit excussisse locos ab illo relatos ex ista epistola & viam monstrasse ad inveniendos fontes ex quibus derivati sunt tot spurij canones & falsæ capitulum inscriptiones apud Gratianum, in quibus emendandis & ad originem suam revocandis frustra hætenus desudavit doctissimorum hominum diligentia. Itaque perfequamur reliqua istius præfationis.

XIII. Post Burchardum & Ivonem celeberrimus ille Gratianus Decretum suum ex superiorum curis ac suis componens, etiam capite decimo epistolæ Rhabani ad Heribaldum usus est; ac tamenetsi lubricus & anceps locus esset homini post Burchardum & Ivonem scribenti, non offendit tamen ad scopulum in quem inciderat Ivo Carnotensis, Burchardi auctoritate deceptus. Nam in Decreto suo inserens caput illud decimum, solius Rhabani mentionem facit, Ilerdensis Concilij auctoritatem omittens, unde non rectè peti rectissimè admonuit nunquam satis laudatus Antonius Augustinus. Sic ergo legitur apud Gratianum *Dist. 50. cap. 34.* in vetustissimo codice MS. bibliothecæ regię: *Vnde Rabanus Archiepiscopus scribit ad Heribaldum. De his verò &c.* In antiquissimo quoque codice MS. monasterij sancti Germani de pratis: *Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Cheribaldum.* Et in alio veteri codice MS. bibliothecæ Colbertinæ: *Item Rabbanus Archiepiscopus scribit ad Eribaldum.* In editione verò quæ prima Venetiis prodiit anno MCCCCLXXIX. *Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Eribaldum.* In Lugdunensi autem anni MDXLVIII. *Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Heribaldum.* Hæc tantùm. Quo etiam modo habet editio Parisiensis procurata quadriennio post ab Antonio Demochare: qui bona fide agens, nihil in contextu Gratiani addidit, sed in margine monuit simpliciter hunc locum extare apud Rhabanum cap. 1. libri pœnitentium, id est, in Pœnitentiali quod anno MDLXXXII. recusum est studio & opera Antonij Augustini. Demochare audaciores fue-

runt Correctores Romani, qui è margine in textum transtulerunt observationem ejus, sic edentes apud Gratianum: *Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Heribaldum, lib. pœn. c. 1.* In quo dupliciter peccatum ab illis est. Nam neque liber ille pœnitentialis inscriptus est Heribaldo, neque verba quæ heic referuntur ex epistola ad Heribaldum extant in primo ejusdem epistolæ capite, sed in decimo. Re autem vera caput quod est decimum in epistola ad Heribaldum, primo loco ponitur in libro pœnitentiali ad Otgarium misso.

XIV. Nam & illud admonendum hoc loco est, maximam partem istius epistolæ verbum è verbo descriptam esse ex libro pœnitentiali, mutato tamen ordine. Quam ob causam nos in margine istius nostræ editionis adnotatum voluimus ad quem quæque locum libri pœnitentialis referenda sint. Ex qua cura nostra illum maximum fructum percepimus, quòd cum epistola illa in multis locis esset manca & mutila, tum etiam valde corrupta, illam facile emendavimus ac supplevimus ope libri pœnitentialis. Qua in re adjumento nobis fuit etiam collectio Reginsonis.

XV. Ceterùm arbitror heic prætereundam non esse observationem Antonij Augustini; qui in præfatione sua ad libros pœnitentiales adnotat Rabanum in scribendo Pœnitentiali suo videri usum esse Corpore canonum, id est, Codice canonum Ecclesiæ Romanæ, & Isidori Mercatoris priori editione quoad Concilia tantùm attinet provincialia. *Nam Romanorum Pontificum epistulas, inquit, nullas refert præter eas quæ post*

Damasum conscripta sunt & in Corpore canonum extant.

XVI. Ex illa doctissimi viri observatione factum est ut cum antea plurimum suspecta de falsitate mihi essent aliquot lineae quae in editione Stevartij leguntur in initio capitis xxxiii. ex supposititia sancti Clementis epistola, eas Rhabano abjudicaverim, ut oratio ejus uno tenore decurreret, neque ullo externo sermone interrumperetur. Nam praeterquam quod Rhabanus nunquam utitur pseudepigraphis illis epistolis quae veteribus Romanis Pontificibus tribuntur, certum est sensum istius loci non esse sanum quandiu glossema illud remanebit quod illic extat in editione Stevartij. Praeterea sibi repugnet Rhabanus intra quatuor aut quinque lineas, cum in illo glossemate scriptum sit corpus Domini non mitti in secessum, & mox Rhabanus doceat tanquam rem certam idem corpus dominicum (quod in alimentum corporis redigi dixerat lib. i. de institutione Clericorum cap. xxxi.) secessui obnoxium esse more aliorum ciborum, ut hinc quoque recte adversus Heribaldum & Rhabanum collegit anonymus de quo mox dicturi sumus. Sed istam sive Heribaldi sive Rhabani sententiam cum verae fidei repugnare censeret auctor glossematis, haud dubie in margine libri sui adnotavit contrariam illam esse sententias sancti Clementis & aliorum multorum sanctorum patrum. Haec deinde observatio, ut saepe accidit, ex ora libri irrepsit in textum; unde nos illam sustulimus, quia constabat verba illa non posse esse Rhabani. Ne quis tamen conque-ri posset ablatam sibi esse saluberrimam admoni-

tionem, eandem ex textu ad marginem remigrare fecimus.

XVII. Adversùs istam Rhabani lucubrationem acriter ac vehementer insurgit auctor anonymus qui libellum olim scripsit de eucharistia nuper ex schedis celeberrimi & eruditissimi viri Jacobi Sirmondi editus à R. P. Ludovico Cellotio Presbytero de Societate Jesu. Hæc sunt anonymi illius verba in præfatione libelli : *Et his quidem qui dixerunt secessui obnoxium, quod nunquam antea est auditum, id est, Heribaldo Antiodorensi Episcopo, qui turpiter proposuit, & Rhabano Maguntino, qui turpiùs assumpsit, turpissimè verò conclusit, suus ad respondendum locus servetur.* Agit enim heic adversùs caput xxxiii. istius epistolæ. Non viderat illam Cellotius cùm Notas suas scriberet ad hunc anonymi libellum. Non accusasset enim illum falsi ac temeritatis, si scivisset propositam verè Rhabano fuisse eam quæstionem ab Heribaldo, datam verò fuisse responsionem illam adversùs quam excandescit anonymus. Neque sanè Heribaldo, ut simplicem quæstionem proponeret, necessarium fuit nosse arcana Theologiæ, quorum expertem illum fuisse colligit Cellotius ex epistola xxxvii. Lupi Ferrariensis, ratus ea ratione convelli fidem rerum ab anonymo proditarum. Potest & idiota interrogare de secretioribus arcanis divinæ providentiæ. Sed dum in tenebris versamur, cùm nondum clarissima veritatis lux nobis affulsit, necesse est semper erremus; & ut clavus clavum trudit, sic admissus semel error novos subinde errores protrudit. Ex eo enim quòd epistola ista Cellotio nota non erat factum est ut cùm ea que

ab anonymo tribuuntur Rhabano putaret ab illo scripta non fuisse, de hoc autem argumento Rhabanum nihil scripsisse postquam ad summi sacerdotij fastigium euectus est, primum divinat locum Rhabani quem anonymus taxat extare in epistola ad Eigilem, Eigilem autem illum non esse Abbatem Prumiensem, sed Fuldensem ante Rhabanum, adeoque istum de hoc argumento scripsisse admodum juvenem. Frustra. Nam ex his quæ dicta hactenus sunt facile colligitur anonymum non disputare adversus epistolam quæ scripta est ad Eigilem, sed adversus eam quæ Heribaldo inscripta est, istam porro scriptam esse anno DCCCLIII. cum Rhabanus jam valde senex erat. Unde etiam sequitur Eigilem illum ad quem Rhabanus scripsit de eucharistia diversum non esse ab Eigile sive Egilone Prumiensi Abbate, qui postea fuit Archiepiscopus Senonensis.

XVIII. Cum Rhabanus satis accuratus ac diligens esse soleat in referendis veterum canonum aut doctorum locis quos adducit in ista epistola, mirum est caput xxv. ab eo tribui Concilio Ancyrano, cum inter synodi istius canones non reperiatur. Nam errorem illum imputari non posse librariorum incuriæ vel hæc res ostendit quod Regino, qui ex epistola ista Rhabani accepit quæ capite illo continentur, illud citat ex Concilio Auquirensi, ut Rhabanus fecerat. Effecit autem auctoritas utriusque uti sequentium seculorum scriptores, Burchardus nimirum & Ivo, eundem canonem tribuerint Concilio Ancyrano. Re autem vera est cujusdam veteris libri pœnitentialis. Theodori Cantuariensis

esse, quamvis diversa sint verba, colligi potest ex Capitulis quæ à Domno Luca Dacherio edita sunt in tomo IX. Spicilegij pag. 57.

XIX. Illud quoque admonitos velim lectores, displicuisse mihi prima facie, ut ipsis fortasse displicebit, vocem *Alcedronensi*, quæ extat in fronte istius epistolæ. Animus itaque erat istud mutare, quoniam certis testimoniis constabat epistolam scriptam esse ad Heribaldum Episcopum Autissiodorensis. Verùm postea deprehendi eos qui circa Rhenum & Mosellam per ea tempora scribebant, Alcedronensem urbem dixisse quam nos Autissiodorum nominamus. Annales Fuldenses ad annum DCCCXLI. *Cùm convenissent tres fratres in regione Alcedronense juxta villam Fontinatam.* Annales Metenses eodem anno: *Cùm convenissent tres fratres in regione Alcedronense juxta villam Fontaniacum.* Item urbs Alciodorensis apud Nithardum in libro secundo de diffensionibus filiorum Ludovici Pij: *Cumque insperatè propter urbem Alciodorensis interque exercitus alter ab altero videretur, confestim Lodharius &c.* Hinc pagus Alciodrifus in Capitulis Karoli Calvi tit. XII. pag. CXIV. *Hugo, Gozso, Nivilungus, Missi in Niverniso, Alciodriso, Avaliso.*

XX. Antè verò quàm præfationem hanc absolvam, operæ pretium est adnotare adeo prævaluisse apud veteres epistolam Rhabani ad Heribaldum ut nullus eorum qui post Rhabanum vixerunt, eorum videlicet qui libros decretorum composuerunt, quicquam excerpserit ex libro penitentiali ad Otgarium, qui videtur illis fuisse incognitus, sed tantùm ex epistola ad Heri-

baldum. Et tamen eadem quæ referuntur ex epistola illa, cùm extent in libro pœnitentialem, poterant ex illo laudari. Epistola itaque ista utuntur Regino Abbas Prumiensis, Ivo Episcopus Carnotensis, verus canonum collector M S. in bibliotheca regia, & Gratianus, uti jam adnotatum est in hac nostra præfatione. Quod ostendit quanti momenti sit reddidisse huic epistolæ titulum suum.

RHABANI